

פרשת שלח לך

מפי מו"ר הרב שמעון כהן שליט"א

בס"ד סיון תשע"ו • גליון 152

ניתן לשלוח מייל לכתובת rephael.wasser@gmail.com ולקבל את הגיליון מידי שבוע לתיבת המייל

"וראיתם אותו וזכרתם"

כוחה המופלא של מצוות הציצית

ראשי פרקים:

פרשיה קטנה ויסודית ✦ שתי משמעויות למילה 'ציצית' ✦ ארבעה נכסו לפרדס ✦ כיצד ניתן לומר על ריבונו של עולם שהוא 'מציץ'? ✦ מה עושה אבא טוב כשהבן שלו נכנס למינוס? ✦ ציציות הבגד - כלפי מטה, וציציות הראש - כלפי מעלה ✦ ה'ציץ' וה'ציצית' ✦ התכלת מחוברת אל התכלית ✦ מעשה באדם שהיה זהיר במצוות ציצית ✦ תעשיה שלמה שמייצרת חטא ✦ באו ארבע ציציותיו וטפחו לו על פניו ✦ יש מצוה ששווה יותר מכל העולם המטריאליסטי ✦ תגלית מדהימה שכדאי להשקיע בה ✦ שמא עיניך נתת באחד מהתלמידים ✦ מצוות התורה הן נשמת חיינו ✦ מיהם המלאכים שמצילים את האדם מלחטוא? ✦ דור דור דורשיו ✦ לחבר בין העין והלב

מקורות עיקריים:

רש"י במדבר טו, לח ✦ חגיגה יד ע"ב ✦ סוטה יז ע"א ✦ זוהר ח"ב פרשת פקודי רלה ע"ב ✦ מנחות מד ע"א ✦ רמב"ם הלכות איסורי ביאה יג, יד ✦ רמב"ם הלכות ציצית ג, יב ✦ רמב"ם הלכות מזוזה ו, יג

פרשיה קטנה ויסודית

במרכז פרשת שלח לך עומדת פרשת המרגלים, פרשה שדורשת לימוד והתבוננות, ובכל זאת נבקש לעסוק דווקא בפרשיה שנראית צדדית יותר ובאה בסופה של הפרשה - פרשת ציצית. פרשת ציצית היא אמנם קטנה בכמות, אבל היא נאמרת על ידינו מידי יום בוקר וערב וכוללת בתוכה יסודות חשובים בבנין החינוך, וכך נאמר:

"וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה לְאָמֵר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל כְּנָפֵי בְגָדֵיהֶם לְדַרְתָּם וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנֶף פֶּתִיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית"¹.

עד כאן הציווי, וכעת מגלה התורה מהו טעם המצוה:

"וְרָאִיתֶם אֹתוֹ וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת ה' וְעָשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא תִתְּרוּ אֲחֵרֵי לְבַבְכֶם וְאֲחֵרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אַתֶּם זִנִּים אֲחֵרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי וְהֵייתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיּוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם"².

¹ במדבר טו, לז-לט.

שתי משמעויות למילה 'ציצית'

המילה 'ציצית' מתפרשת בשני אופנים, וכוללת בתוכה שתי משמעויות, כמבואר ברש"י³:

"ועשו להם ציצת - על שם הפתילים התלויים בה, כמו 'ויקחני בציצית ראשי' (יחזקאל ח, ג).

דבר אחר: ציצית על שם 'וראיתם אותו', כמו (שיר השירים ב, ט) 'מציץ מן החרכים'".

צורת הציצית המוטלת בארבע כנפות הבגד, מורכבת משני חלקים: חלק אחד עשוי כריכות וקשרים ונקרא 'גדיל'. וחלק אחד עשוי חוטים נפרדים (פתילים) התלויים ויוצאים מן הגדיל ונקרא 'ענף'. המילה 'ציצית' כוללת בתוכה את שני החלקים - ה'גדיל' וה'ענף'.

בספר יחזקאל נאמר: "וַיִּקְחֵנִי בְּצִיצַת רִאשִׁי"⁴, ומשמעות המילה 'ציצית' שם היא: שער הראש. כלומר הציצית תלויה בבגד כשם שהשער תלוי בראשו של האדם. אם כן המילה 'ציצית' מלמדת על צורת התליה של הציצית בכנפות הבגד.

משמעות נוספת למילה 'ציצית' אנו מוצאים בשיר השירים, שם 'ציצית' היא מלשון ראייה, "מציץ מן החרכים"⁵. הסבר זה נוגע למהות המצוה ולא רק לאופן הקיום, הציצית עשויה להסתכל בה, "וְרִאִיתֶם אֹתוֹ וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת ה'".⁶

ארבעה נכנסו לפרדס

למעשה 'ראיה' ו'הצצה' הם שני דברים שונים, במילה 'להציץ' משתמשים כשרוצים לתאר מבט חטוף וחלקי, ובמילה 'לראות' משתמשים כשרוצים לתאר הסתכלות רחבה ומעמיקה יותר.

הגמרא במסכת חגיגה⁷ מספרת על ארבעה תלמידי חכמים שנכנסו לפרדס, כלומר עלו לרקיע על ידי שם⁸, ואלו הם: בן עזאי, בן זומא, אלישע בן אבויה ורבי עקיבא.

הגמרא מספרת מה אירע עם כל אחד מארבעת החכמים לאחר שעלה:

בן עזאי - הציץ לכיוון השכינה ומת. בן זומא - הציץ וראה דברים עליונים, ונשתטה, כי דעתו לא יכלה לסבול את האור הגדול. אלישע בן אבויה - קיצץ בנטיעות, כלומר קלקל ועיוות. ורק רבי עקיבא שהיה שלם יותר מכולם, נכנס בשלום ויצא בשלום, וכל דבר שצפה, חשב בו מחשבה נכונה.

לאור דברי הגמרא ניתן להבין בצורה עמוקה יותר מה ההבדל בין הצצה לראיה. כשאדם נמצא מעבר לכותל ורוצה לראות מה קורה מן העבר השני, עומדות בפניו שתי אפשרויות: אפשרות אחת היא, שיקפוץ בכל כוחו ויגיע עם ראשו עד מעל לכותל, ויראה איזו שהיא תמונת בזק של מה שמתרחש שם, ואת שאר התמונה ישלים על פי חושיו. ואפשרות שניה היא, להשעין סולם על הכותל, לעלות על שלביו ולהתבונן בנעשה מעבר לכותל במבט רחב ומעמיק.

² במדבר טו, לט-מא.

³ רש"י במדבר טו, לח.

⁴ יחזקאל ח, ג.

⁵ שיר השירים ב, ט.

⁶ במדבר טו, לט.

⁷ חגיגה יד ע"ב.

⁸ רש"י שם.

רבי עקיבא נכנס לפרדס בהדרגה, הוא עלה שליבה אחר שליבה, וכשהוא הגיע לשליבה האחרונה הוא ראה הכל פרוס לפניו. הראיה שלו לא היתה ראייה של חטף, אלא התבוננות שלמה מתוך פרספקטיבה רחבה.

כיצד ניתן לומר על ריבונו של עולם שהוא 'מציץ'?

על ריבונו של עולם נאמר: "הִנֵּה זֶה עוֹמֵד אַחַר כְּתָלָנוּ מְשַׁיֵּחַ מִן הַחֲלָנוֹת מְצִיץ מִן הַחֲרָכִים"⁹. הביטוי 'מציץ' כשהוא מתייחס לריבונו של עולם, הוא מוקשה. כיצד ניתן לומר על ריבונו של עולם, שהוא 'מציץ' מן החרקים, היעלה על הדעת שריבונו של עולם מתבונן במבט חלקי?!

משל למה הדבר דומה? לילד שהולך לגן בפעם הראשונה, ומחליט שהוא מספיק גדול כדי ללכת לבד. כיון שהבית די קרוב ולא צריך לחצות כביש ההורים מסכימים ושולחים את הילד. הילד נפרד מההורים ויוצא לדרכו, וההורים, שניהם מציצים, מסתכלים בדאגה כדי לראות שהוא לא מתבלבל ועוקבים אחריו עד שהם רואים שהוא פותח את הדלת של הגן. הילד חושב שהוא לבד, אבל האמת היא שגם אבא וגם אמא הלכו אתו, שניהם לא הזיזו את העין ממנו.

כלומר הביטוי 'הצצה', כשהוא מופיע ביחס לריבונו של עולם, כוונתו לאופן שבו הוא נתפס אצלנו בדמיון. גם בזמנים של הסתר פנים, ריבונו של עולם עומד ומשגיח, מציץ מן החרקים, אבל לא הצצה חטופה וחלקית, אלא הצצה שרואה את כל המכלול לאורכו לרוחבו ולעומקו. יש זמנים שבהם אנחנו נדרשים להתאמץ כדי לראות כיצד ריבונו של עולם משגיח, וזה לא פשוט. יש תקופות קשות, שבהם השאלה איפה ריבונו של עולם, מנסרת בחלל האויר, וקשה לענות עליה. יש פרקים בהיסטוריה היהודית שמעוררים שאלות נוקבות, אבל אסור לנו להתבלבל, "הִנֵּה זֶה עוֹמֵד אַחַר כְּתָלָנוּ מְשַׁיֵּחַ מִן הַחֲלָנוֹת מְצִיץ מִן הַחֲרָכִים", אין רגע אחד שהקב"ה לא שומר ומשגיח, לא היה דבר כזה מעולם ולא יהיה דבר כזה לעולם. אמנם יש מצבים של "וְאֵנֹכִי הַסֵּתֵר אֶסְתִּיר פְּנֵי בְּיּוֹם הַהוּא"¹⁰, הקב"ה מסתיר פניו מאתנו, אבל הוא עצמו רואה ומשגיח בכל עת ובכל שעה.

מה עושה אבא טוב כשהבן שלו נכנס למינסו?

ניתן לדמות את זה לאב שרואה את הקשיים הכלכליים של בנו, ועומד מן הצד וממתין. מבחינה כלכלית הוא יכול לתת לו אלפיים שקלים ולפתור את הבעיה. אבל אם הוא אבא טוב, עליו לתת לילד את הכלים לפתח עצמאות ולפתור את הבעיה בעצמו.

זה מטריד אותו, הוא לא מפסיק לחשוב על כך, אבל אם הוא יבחר בדרך הקלה ויפקיד אצלו בחשבון אלפיים ש"ח, הילד לא יצליח להרים את עצמו מהמצב הזה, הוא תמיד יחכה שאבא שלו יבוא ויסגור לו את המינסו בבנק.

אם הבן יכנס ח"ו למצב מורכב יותר, ויהיה זקוק לעזרה, האב יהיה שם בשבילו. אבל עכשיו ההתמודדות הנכונה, היא לעזור לבן להתמודד בכוחות עצמו, בדומה לילד שלומד לרכב על אופניים. אם האב ירוץ אחרי הבן ויחזיק את האופניים מאחור בלי לתת לבן לנסות להתקדם לבד, הבן לא יידע לרכב. יכול מאוד להיות שברגע שהאב יעזוב את האופניים הוא יראה לנגד עיניו בשידור חי כיצד הילד נופל ומקבל מכה, אבל זה חלק מתהליך הלמידה וההתקדמות.

⁹ שיר השירים ב, ט.

¹⁰ דברים לא, יח.

ציציות הבגד – כלפי מטה, וציציות הראש – כלפי מעלה

נחזור לפרשת ציצית. מצד אחד אנחנו מצווים 'לראות' את הציצית, ומצד שני המילה ציצית היא מלשון 'הצצה', אם כן נשאלת השאלה: מהו גדר המצוה, 'לראות' או 'להציץ'?

בפירושו הראשון של רש"י ראינו, שהביא פסוק מיחזקאל "וַיִּקְחֵנִי בְּצִיצַת רֶאשִׁי", ללמדנו שכשם שהשער תלוי בראשו של האדם כך הציצית תלויה בבגד. אבל למעשה קיים הבדל בין השניים, בעוד ציציות הבגד משתלשות כלפי מטה, האוחז בציציות הראש מושכן כלפי מעלה.

דומה שהבדל זה בא ללמדנו יסוד גדול וחשוב. הפסוק ביחזקאל מתייחס למחזה הנבואה בו ראה יחזקאל את יד המלאך האוחז בשערות ראשו ומעלהו מבבל לירושלים, כלומר ריבונו של עולם מנקודת מבטו העליונה רואה את נקודת הקודש שבאדם ושולח את מלאכיו לאחוז באותן ציציות ולהעלותנו אל הקודש. אבל האדם בעולמו, מצווה להטיל בבגדו ציציות שיורדות כלפי מטה, ומנקודת מבט זו שמחוברת אל החיים המעשיים, עליו להתחבר אל הקודש העליון, "וְרֵאֲיֶתֶם אֹתוֹ וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת ה' וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם".

ה'ציץ' וה'ציצית'

שאלה: מעניין שאהרן הכהן נצטווה לקשור 'ציץ' על מצחו, וציץ זה לא משתלשל כלפי מטה כציציות הבגד. האם יש קשר בין ה'ציץ' ל'ציצית'?

תשובה: נכון, הציץ של הכהן הגדול היה קשור על מצחו. זו רמה גבוהה יותר של 'הצצה', ולכן היה עליו להקפיד שלא להגביה את ידיו מעל הציץ מפני השם שכתוב עליו¹¹. ויש פוסקים¹² שכתבו גם לגבי תפילין של ראש שיש להקפיד לא להרים את הידיים מעל התפילין (שלא לצורך התפילין) כשלוש בהם.

ואמנם למעשה לא הקפידו בזה וסומכים על הראשונים¹³ שמחלקים בין ציץ - ששם הקודש שבו היה גלוי - לתפילין - שהשמות הקדושים שבהן מכוסים. אבל יש כהנים שנוהגים כמנהג המקובלים, ולכן ביום חול הם מקפידים לא להרים את הידיים מעל לראשיהם בברכת כהנים אלא כנגד כתפיהם, אבל בשבת הם כן מגביהים את ידיהם למעלה מראשיהם, כפי שהיו נושאים כפיים במקדש, כי בשבת לא מניחים תפילין¹⁴.

התכלת מחוברת אל התכלית

הגמרא בסוטה אומרת¹⁵:

"מה נשתנה תכלת מכל מיני צבעונין? מפני שהתכלת דומה לים, וים דומה לרקיע, ורקיע דומה לכסא הכבוד".

צבע התכלת רומז לתכלית, התכלת מופיעה ביריעות המשכן והמקדש ובבגדי הכהונה, יחד עם הארגמן ותולעת השני. תפקידה בולט במיוחד בעשיית מעילו של הכהן הגדול שכולו עשוי תכלת ובפתילי ציץ הזהב שבראשו. וכעת אנו לומדים על תפקידו המרכזי של התכלת במצוות ציצית.

¹¹ ראה סוטה לח ע"א.

¹² ראה מגן גיבורים סימן קכח, סק"ח (ע"י שם גם לגבי כהנים בנשיאת כפיהם).

¹³ יראים סימן רסט וראבי"ה סימן א, אות קנה.

¹⁴ ראה תורת חכם לרבי חיים דלה רוזה עמ' קנג ע"ב. הובאו דבריו בכף החיים או"ח סימן קכח, יב אות עז.

¹⁵ סוטה יז ע"א.

בזוהר הקדוש¹⁶ נאמר: "תכלא איהו גוונא לאתעטרא ברזא דכל גוונין", התכלת כוללת בתוכה את כל הגוונים, ומתוך כך היא מחוברת אל התכלית. מי שמתרומם מעל המבט היומיומי ומתבונן אל המרחב, רואה את הים, ושם הוא נפגש עם התכלת ומגיע למימד גבוה יותר - הרקיע. ומי שמתחבר לרקיע, מתחבר בסופו של דבר גם לכיסא הכבוד. הציצית מחברת אותנו אל המימד האלקי הגבוה ביותר, ומסמלת את שאיפת חייו של האדם.

מעשה באדם שהיה זהיר במצוות ציצית

הגמרא במסכת מנחות¹⁷ מספרת סיפור מופלא שמלמד על העוצמה האדירה החבויה במצוות הציצית, וזו לשון הגמרא:

"תניא, אמר רבי נתן: אין לך כל מצוה קלה שכתובה בתורה, שאין מתן שכרה בעולם הזה, ולעולם הבא איני יודע כמה".

יהודי שמקיים מצוה, עתיד לקבל עליה שכר לא רק בעולם הבא אלא גם בעולם הזה. אין דבר כזה, שיהודי מקיים מצוה והמצוה הזו לא מצילה אותו מאיזה חטא¹⁸. מהיכן אנו לומדים זאת?

"צא ולמד ממצוות ציצית! מעשה באדם אחד שהיה זהיר במצוות ציצית, שמע שיש זונה בכרכי הים שנוטלת ארבע מאות זהובים בשכרה, שיגר לה ארבע מאות זהובים וקבע לה זמן".

לא כתוב לנו דבר על זהותו של האיש מלבד העובדה שהמצוה החביבה עליו ביותר היתה מצוות ציצית, שסגולתה לשמור את האדם מלתור אחרי עיניו. והנה אף על פי כן גבר עליו יצרו דווקא בדבר זה, והיה מוכן לטרוח טרחה מרובה ולשלם סכום עתק¹⁹ כדי לעבור עבירה.

"כשהגיע זמנו, בא וישב על הפתח.

נכנסה שפחתה ואמרה לה: אותו אדם ששיגר לך ארבע מאות זהובים בא וישב על הפתח.

אמרה היא: יכנס. נכנס. הציעה לו שבע מיטות (זו על גב זו), שש של כסף ואחת של זהב, ובין כל אחת ואחת סולם של כסף ועליונה (למיטה העליונה סולם) של זהב, עלתה וישבה על גבי עליונה כשהיא ערומה, ואף הוא עלה לישוב ערום כנגדה".

כדי להגיע אל המופקרת הזו ולרצות את תשוקת יצרו, הוא נדרש למאמצים מרובים, הוא עולה בסולם ובעוד סולם... - שבעה סולמות כנגד שבעה רקיעים. והוא מגיע לרקיע השביעי, ושם מחכה לו תפאורה שלמה. יש כאן תיאור מזעזע של מן תפאורה עוצמתית, שכל עניינה הוא להכריח את האדם לחטא. יש אנשים שמוכנים להשקיע הון רב כדי לייצר תפאורה של חטא. אי אפשר להבין את הדבר הזה.

תעשייה שלמה שמייצרת חטא

צריך לדעת שתרבות החטא איננה רק פורקן של יצרים, יש מועצה של חכמים להרע שיושבים וחושבים איך לסחוף כמה שיותר אנשים לתרבותם. כמו שיש מהנדסי בנין שיושבים וחושבים איך בונים בניינים, יש

¹⁶ זוהר ח"ב פרשת פקודי רלה ע"ב.

¹⁷ מנחות מד ע"א.

¹⁸ ראה "שפת אמת" שם. לדבריו, שכר מצוה בעולם הזה, היינו הצלתו מחטא, שכן שכר מצוה ממש בהאי עלמא - ליכא, וכבר אמרו במסכת אבות "שכר מצוה - מצוה".

¹⁹ ארבע מאות זהובים זה חמישים סלעים, זה יוצא בערך 2500 ש"ח.

מהנדסי אופנה שיושבים וחושבים איך לייצר בגדים שיצליחו למשוך את העין וליצור אצלנו כמה שיותר גירויים. יש תעשייה שלמה שמייצרת חטא, ויושבים בה טובי המוחות, אנשים שמכירים בדיוק את נפש האדם ויודעים לזהות מהי האופנה שמתאימה לכל אוכלוסייה ולכל תקופה.

באו ארבע ציצייתיו וטפחו לו על פניו

מי שעומד מול עוצמה כזו, שואל את עצמו: האם יש כוח שמסוגל לעמוד מול העוצמה הייצרית הזו?

"באו ארבע ציצייתיו וטפחו לו על פניו, נשמט וישב לו על גבי קרקע, ואף היא נשמטה וישבה על גבי קרקע".

הוא התרומם אל החטא, וגם הציציות מתרוממות אליו. הוא מתבונן בציצייתיו וחש כיצד ריבונו של עולם מאיר לו פנים ושולח לו גלגל הצלה. ברגע אחד הוא שומט את עצמו ונופל על הקרקע, כל המאמץ שהשקיע כדי לעלות אל החטא יורד לטמיון והוא נושם לרווחה. ישיבה על גבי קרקע זה סימן לאבלות, הוא מלא בצער על כך שהגיע לשפל כזה ומרגיש את הבושה והחרפה.

אבל לאחר רגעים ספורים הוא מגלה שגם היא נשמטה, ושוב היא יושבת לידו. היצר לא מרפה, קשה להשתמט ממנו. בהתחלה הוא מנסה לצייר בפניו מין תפאורה נוצצת, ואחר כך הוא מבקש לדבר אתנו בגובה העיניים.

יש מצוה ששווה יותר מכל העולם המטריאליסטי

קעת מתחיל דיון תיאולוגי-רוחני:

"אמרה לו: גפה של רומי (נשבעת אני בחיי המלך, שהוא שרה של רומי), שאיני מניחתך עד שתאמר לי מה מום ראית בי".

עומדת אותה מופקרת ונשבעת בחיי מלך רומי, שלא תניח לו עד שיגלה לה מהו המום שמצא בה. רומי, זה מקום שבו התפיסה המטריאליסטית מופיעה בכל עוצמתה, ובמרכז החיים עומדת תרבות הגוף. בזה נשבעת אותה מופקרת, זו הפסגה הרוחנית שבה היא נמצאת.

למעשה בפנייתה זו חבוייה שאלה עמוקה יותר. היא לא מבינה כיצד קרה שכל התפאורה החיצונית שהושקעו בה כל כך הרבה עמל ומחשבה, לא פעלה את פעולתה, ולכן היא שואלת: הלוא עשית מרחק גדול, הגעת עד כרכי הים ושילמת מחיר יקר, אז מה קרה פתאום? יתרה מזאת, כבר הגעת ונחשפת לכל התפאורה הזו, כבר קיבלת הדרכה לגבי התהליך שעתידי להביא אותך אל החטא וכל החושים הייצריים שלך התחילו לפעול, אז מה קרה, איך הכול קרס בבת אחת?

"אמר לה: העבודה, (נשבע לך) שלא ראיתי אישה יפה כמותך, אלא מצוה אחת ציוונו ה' אלקינו וציצית שמה, וכתוב בה: 'אני ה' אלקיכם' שתי פעמים, אני הוא שעתידי ליפרע ואני הוא שעתידי לשלם שכר, עכשיו נדמו עלי כארבע עדים".

יש מצוה אחת ששווה יותר מכל העולם המטריאליסטי הזה שאת נשבעת בשמו, ומוטטת את כל העולם החומרי שאת שקועה בו. מצוות ציצית אוהזת בציציות ראשנו ולוקחת אותנו למסע ארוך שסופו בכיסא הכבוד.

תגלית מדהימה שכדאי להשקיע בה

מבין מצוות התורה, המצוה הראשונה שאנחנו פוגשים בשולחן ערוך, זו מצוות ציצית. בהתחלה מופיע סדר הנהגות הבוקר, דיני ההשכמה, לבישת הבגדים, הנהגות בית הכסא ודיני נטילת ידיים, ואז באות הלכות ציצית.

מצוות ציצית כוללת בתוכה שתי כוחות, כוח של 'עשה טוב' וכוח של 'סור מרע'. ההארה הגדולה שמאירה את נפשו של מקיים המצוה עוזרת לו להתגבר על הרע, "וְהָיָה לְכֶם לְצִיצִת וּרְאִיתֶם אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת ה' וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם", ומתוך כך "וְלֹא תִתְּוֹרוּ אַחֲרַי לְבַבְכֶם וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אִתְּם זָנִים אַחֲרֵיהֶם".

"אמרה לו: איני מניחך עד שתאמר לי מה שמך ומה שם עירך ומה שם רבך ומה שם מדרשך שאתה למד בו תורה.

כתב ונתן בידה".

האישה המופקרת מתקשה להבין את מה שארע לה, הלוא העולם שהיא חיה בו הוא עולם שכולו שקוע ושטוף בזימה וזוהמה. אחרי כל התפאורות שהעולם מציב בפני האדם, היעלה על הדעת שיש משהו שמסוגל לעצור את הסחף האדיר אחרי היצריות הזאת!?

היא צריכה להבין מאיפה באה העוצמה הזו, מאיפה יהודי יונק את הכוח הזה. לכן היא מבקשת את כל הפרטים, היא רוצה לדעת את השם ולקבל כתובת מדויקת של מוסדות החינוך שבהם הוא למד. אם יש ליהודי כוח לעמוד מול כל היצריות ולסלול לעצמו דרך משלו, על ידי מצוה כל כך פשוטה, צריך לבדוק מה המתכון של זה. זו תגלית מדהימה שכדאי להשקיע בה.

שמה עינייך נתת באחד מהתלמידים

ממשיכה הגמרא ומספרת:

"עמדה וחילקה כל נכסיה, שליש למלכות ושליש לעניים ושליש נטלה בידה, חוץ מאותן מצעות, ובאת לבית מדרשו של רבי חייא. אמרה לו: רבי, צווה עלי ויעשוני גיורת.

אמר לה: בתי, שמה עיניך נתת באחד מן התלמידים?

הוציאה כתב מידה ונתנה לו.

אמר לה: לכי זכי במקחך, אותן מצעות שהציעה לו באיסור הציעה לו בהיתר, זה מתן שכרו בעולם הזה, ולעולם הבא איני יודע כמה".

כשכוח של עבודה זרה נפגש עם עוצמת האמת האלקית המשוחררת מכבלי היצר והתאוה, הוא מבין שלמעשה יש כוח הרבה יותר גדול - הכוח האלקי.

רבי חייא המכונה 'רבי חייא רבה' או 'רבי חייא הגדול' חי בדורו של רבי, הוא היה מבני פמלייתו של הנשיא וסמוך על שולחנו²⁰ ובשלב מסוים עלה לארץ ישראל יחד עם בניו, "וכשנשתכחה תורה מישראל וכו' חזרה ונשתכחה, עלו רבי חייא ובניו ויסדוה"²¹. הגמרא בבבא מציעא²² מספרת שאליו הנביא גילה לרבי, שרבי חייא ובניו שקולים כאבות הקדושים. ועל ריש לקיש מסופר²³ שצם שלוש מאות תעניות כדי שיזכה לראות

²⁰ ראה עירובין עג ע"א.

²¹ ראה סוכה כ ע"א.

²² בבא מציעא פד ע"ב.

את רבי חייא בחלום. רבי חייא הוא מקור החיים, כולו מלא חיות של תורה וקדושה עד כדי כך שמלאך המוות לא יכול להתקרב אליו²⁴. והנה יושב רבי חייא בבית המדרש, ומגיעה לפניו אישה מופקרת ואומרת לו: רבי, צווה עליי ויעשוני גיורת!

הוא רואה אותה ושואל: בתי, שמא עינייך נתת באחד מהתלמידים? והיא עונה לו בכנות: כן, נכון, אתה צודק! והוא משיב לה: לכי זכי במקחך!

מצוות התורה הן נשמת חיינו

לכאורה זה נגד ההלכה. הרמב"ם כותב²⁵:

"כשיבא הגר או הגיורת להתגייר, בודקין אחריו שמא בגלל ממון שיטול או בשביל שררה שיזכה לה או מפני הפחד בא להכנס לדת, ואם איש הוא בודקין אחריו שמא עיניו נתן באשה יהודית, ואם אשה היא בודקין שמא עיניה נתנה בבחור מבחורי ישראל".

לכן מבאר רש"י שם:

"הוציאה כתב מידה - וספרה לו כל המאורע, שלשם שמים היא מתגיירת, לפי ששמעה נס גדול של חומר מצוות, שטפחו לו ד' ציציות על פניו".

אם כן היא לא נתנה עיניה בבחור מבחורי ישראל, אלא במצוה ממצוות התורה - מצוות ציצית. יש תפיסת עולם כזו, שהדת היא 'הפצה של יהדות', אבל האמת היא, שבשום מקום איננו מצוים 'להפיץ את היהדות'. אנחנו מצוים לחיות חיים של תורה, חיים של קדושה וטהרה. לא מספיק להחזיק באידיאולוגיה דתית, התורה צריכה להיות תורת חיים, ומצוות התורה צריכות למלא את האישיות. מצוות התורה אינן רק איזה קוד רוחני דתי, אלא הן נשמת חיינו. זה מה שפוגשת אותה אישה מופקרת, כשהיא רואה כיצד מצוה אחת ממצוות התורה מצליחה להוציא את האדם מעומק החטא. זה חלקו של אותו אדם שהיה "זהיר במצוות ציצית".

מיהם המלאכים שמצילים את האדם מלחטוא?

בסוף הלכות ציצית כותב הרמב"ם²⁶:

"לעולם יהא אדם זהיר במצוות ציצית, שהרי הכתוב שקלה ותלה בה כל המצוות כולן, שנאמר: 'וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה'".

ובסוף הלכות מזוזה כותב הרמב"ם²⁷:

"חייב האדם להזהר במזוזה מפני שהיא חובת הכל תמיד, וכל זמן שיכנס ויצא יפגע ביחוד השם שמו של הקדוש ב"ה ויזכור אהבתו ויעורר משנתו ושגיותו בהבלי הזמן, וידע שאין דבר העומד לעולם ולעולמי עולמים אלא ידיעת צור העולם ומיד הוא חוזר לדעתו והולך בדרכי מישרים,

²³ ירושלמי כלאים פ"ט, ה"ג.

²⁴ ראה מועד קטן כח ע"א.

²⁵ רמב"ם הלכות איסורי ביאה יג, יד.

²⁶ רמב"ם הלכות ציצית ג, יב.

²⁷ רמב"ם הלכות מזוזה ו, יג.

אמרו חכמים הראשונים: כל מי שיש לו תפילין בראשו ובזרועו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו, מוחזק הוא שלא יחטא, שהרי יש לו מזכירין רבים, והן הם המלאכים שמצילין אותו מלחטוא, שנאמר: 'חונה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם', בריך רחמנא דסייען".

כשאדם יוצא מפתח ביתו למרחב הגדול של החיים, הוא פוגש בחוץ הפקרות, הוא נפגש עם עולם של עסקים וקומבינות. בתוך הבית הכל טוב, ב"ה יש יראת שמים, אבל בחוץ יש כל מיני תככים ומניפולציות. מי שרוצה להסתדר בג'ונגל של החיים, צריך להיות מתוחכם ובעל מרפקים. יש אנשים שזו תפיסת העולם שלהם, לכן אומר הרמב"ם, שהיוצא מביתו צריך לזכור את ייחוד ה', ולדעת שאין דבר בעולם שיש לו קיומיות, מלבד דעת ה'. כל המציאות המטריאליסטית שנראה כאילו היא הולכת לכבוש את העולם, הכל זמני ובר חלוף.

דור דור ודורשיו

בתחום התקשורת, בכל חצי שנה מתפרסם דגם חדש משוכלל יותר מהקודם - דור ראשון, דור שני, דור שלישי, דור רביעי - "דור רביעי ישובו הנה"²⁸, דור רביעי לא ישובו אבל דור חמישי ישובו - דור חמישי, דור שישי... "דור עשירי לא יבא לו בקהל ה'"²⁹... דור דור ודורשיו, זה מתחלף בקצב, עוד לא גמרת לעמוד בתור כדי לקנות את הדור הקודם וכבר יוצא הדור הבא. האדם נתון במרדף מתמיד. לכן באה מצוות מזוזה ומזכירה לנו שיש דבר אחד שהוא לא בר חלוף אלא קיים לעד ולעולמי עולמים, והוא: ידיעת צור העולם.

לחבר בין העין והלב

מי שיש לו תפילין בראשו ובזרועו, וציצית בבגדו ומזוזה בפתח ביתו, אז הוא מוקף במצוות, ומוקף בידיעת צור העולם. כשאדם מבקש לעבור תהליך של תיקון והתקדמות, הוא יכול לעשות את זה בשני אופנים. האופן הראשון הוא - מעין הלקאה עצמית. הוא עומד מול המראה ואומר: היום ביטלתי תורה, דיברתי לשון הרע, לא התכוונתי מספיק בתפילה וכו'. עליו לשוב בתשובה על מעשיי.

אופן זה כשהוא עומד לבדו, הוא עלול לייאש את האדם. צריך להשקיע מחשבה ולהתרכז גם בתהליך החיובי ולסמן את המטרות והשאיפות הרוחניות, "וְרָאִיתָם אֶתֹּו וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת ה' וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם", ומתוך כך "וְלֹא תִתְּוּרֹו אַחֲרַי לְבַבְכֶם וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֲתֶם זָנִים אַחֲרֵיהֶם".

צריך לחנך להתבוננות של קודש, לחבר בין העין והלב, בין המשמעות הפנימית של החיים אל מה שניבט מעינינו, ולא להיפך. כשאדם נכשל והולך אחרי עיניו, אז הלב מתבלבל וחומד וכלי המעשה גומרים³⁰. העין והלב הם "תרי סרסורי דעבירה"³¹, אבל הם יכולים לשמש גם כלי להתקדמות ועליה.

מצוות ציצית מציבה בפנינו את הרף העליון ביותר, ומאפשרת לנו להתבונן על כל מערכת החיים לא ממקום של שפל, אלא מראש הפסגה. מצוות ציצית מסמנת לנו את המגמה העליונה, שמחברת אותנו לכיסא הכבוד, מקור מחצבתם של ישראל.

²⁸ בראשית טו, טז.

²⁹ דברים כג, ג.

³⁰ ראה רש"י במדבר טו, לט.

³¹ ראה במדבר רבה י, ב.